

En introduktion för handledare vid Turun Mielenterveysyhdistys ITU ry

Delaktighet som förhållningsätt

Sebastian Stengård

Examensarbete för Samhällspedagog (YH)-examen

Utbildningen till samhällspedagog

Åbo 2018

EXAMENSARBETE

Författare: Sebastian Stengård

Utbildning och ort: Samhällspedagog, Åbo

Handledare: Carolina Silin

Titel: En introduktion till arbetet som handledare vid Turun Mielenterveysyhdistys ITU ry
- Delaktighet som förhållningssätt

Datum 30.4.2018

Sidantal 33

Bilagor 2

Abstrakt

Detta är ett handlingsbaserat examensarbete som gjordes för Turun Mielenterveysyhdistys ITU ry (ITU). Syftet med examensarbetet är att utveckla introduktionen till arbetet som handledare vid ITU och delsytet, att främja delaktigheten i ITU:s verksamhet, genom att öka kunskapen om delaktighet.

Målet är att skapa en handbok som stöder examenarbetets syfte. Handboken strävar till att fungera som stöd vid sidan om den muntliga introduktionen samt till att öka kunskapen av delaktighet hos föreningens handledare. I arbetet med handboken var viktiga kriterier bl.a. användbarhet, format, utseende och informativt innehåll.

Data till examensarbetet samlades in genom att intervjua föreningens handledare, praktikanter och medlemmar. Intervjuerna var halvstrukturerade och utfördes både enskilt och i grupper. Intervjuerna utfördes både muntligt och skriftligt.

Examensarbetets teoretiska referensram grundar sig på delaktighet från olika synvinklar, som t.ex. delaktighetens definiering, delaktighet i samhället, hur handledare kan främja och hämma delaktighet, delaktighetens betydelse för rehabiliterande inom mentalvården och delaktighet vid ITU. I kapitlet behandlas även återhämtningsperspektivet och empowerment, d.v.s. resurstänkande arbete.

Handboken är skriven på finska och examensarbetet på svenska. Handboken är skriven på finska för att den kommer att användas av finskspråkiga handledare. Resultatet av teorin och undersökningen är en handbok som är visuellt tilltalande med praktiskt och väsentligt innehåll.

Språk: svenska, finska

Nyckelord: delaktighet, delaktighetsfrämjande arbete

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Sebastian Stengård

Koulutus ja paikkakunta: Yhteisöpedagogi, Turku

Ohjaaja(t): Carolina Silin

Nimike: Perehdytys ohjaajan työhön Turun Mielenterveysyhdistys ITU ry:ssä

- Osallisuus lähestymistapana

Päivämäärä 30.4.2018

Sivumäärä 33

Liitteet 2

Tiivistelmä

Tämä opinnäytetyö on laadultaan toiminnallinen ja se tehtiin toimeksiantona Turun Mielenterveysyhdistys ITU ry:lle. Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää ITU:n ohjaajien perehdytystä. Opinnäytetyön toissijaisena tarkoituksena on edistää osallisuutta ITU:n toiminnassa, lisäämällä tietoa osallisuudesta.

Tavoitteena on luoda ohjekirja, joka tukee opinnäytetyön tarkoitusta. Ohjekirjan tavoitteena on toimia apuna ohjaajien perehdytyksessä. Ohjekirja sisältää mm. tietoa osallisuudesta ja sen tavoitteena on lisätä tietoa osallisuudesta ohjaajien keskuudessa. Toteutuksessa tärkeitä kriteereitä olivat mm. käytännöllisyys, formaatti, visuaalisuus ja informatiivinen sisältö.

Opinnäytetyön tiedonkeruu toteutettiin haastattelemalla yhdistyksen ohjaajia, harjoittelijoita sekä jäseniä. Puolistrukturoidut haastattelut tehtiin suullisesti ja kirjallisesti. Aineisto kerättiin ryhmä- ja yksilöhaastatteluilla.

Opinnäytetyön tietoperusta koostuu osallisuuden eri näkökulmista kuten esimerkiksi osallisuuden määritelmästä, osallisuudesta yhteiskunnassa, ohjaajien mahdollisuuksista edistää ja estää osallisuutta, mielenterveyskuntoutujien osallisuuden merkityksellisyydestä ja osallisuudesta ITU:ssa. Luvussa käsitellään myös toipumisorientaatiota ja voimaantumista.

Käsikirja on suomenkielinen ja raportti on kirjoitettu ruotsiksi. Käsikirja on suomenkielinen, koska se tulee suomenkielisten ohjaajien käyttöön. Opinnäytetyön lopputulos on käsikirja, joka koostuu mm. teoreettisesta viitekehystä ja haastattelujen tuloksista.

Kieli: ruotsi, suomi

Avainsanat: osallisuus, osallisuuden edistäminen

BACHELOR'S THESIS

Author: Sebastian Stengård

Degree Programme: Community educator

Supervisor(s): Carolina Silin

Title: An introduction to the work as a supervisor at Turun Mielenterveysyhdistys ITU ry
- Participation and involvement as an approach

Date 30.4.2018

Number of pages 33

Appendices 2

Abstract

This is an action-based thesis that was assigned by Turun Mielenterveysyhdistys ITU ry (ITU). The main purpose of this Bachelor's thesis is to develop the introduction to the work as a supervisor at ITU. The secondary purpose is to improve involvement and participation by increasing knowledge of the two concepts.

The aim is to create a handbook that contributes to the purpose of the thesis. The handbook is meant to ease the verbal introduction. The aim of the handbook is to improve involvement and participation by increasing knowledge amongst supervisors. Leading criteria in the process of making the handbook was practicality, format, visuality and informative content.

The data was collected by interviewing supervisors, trainees and members of the organization. The interviews were semi-structured and both written and oral. The interviews were conducted both in groups and as individual members.

The theoretical frame of reference is based on studies made of involvement and participation. Furthermore, the chapter also includes a recovery dimension and empowerment.

The handbook is written in Finnish since it will be used by Finnish-speaking supervisors. and the report in Swedish. The thesis is written in Swedish. The wish was to create a handbook that is both visually attractive and useful, as it was made to serve as that.

Language: Swedish, Finnish

Key words: participation, involvement, prevention

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte och avgränsningar	2
1.2	Handbokens kriterier	2
1.3	Bakgrund	3
1.4	Uppdragsgivare.....	3
2	Delaktighet.....	5
2.1	Delaktighetens olika former.....	6
2.2	Delaktighetens betydelse för samhället	7
2.3	Hur handledare kan främja och hämma delaktighet.....	10
2.4	Delaktighetens betydelse för rehabiliterande inom mentalhälsovården.....	12
2.5	Delaktighet vid ITU.....	12
3	Metod	13
3.1	Kvalitativ forskningsmetodik.....	14
3.2	Halvstrukturerad intervju.....	14
3.3	Respondenter.....	15
3.4	Intervjuerna.....	15
3.5	Frågeformulären.....	17
4	Analys av data och resultat.....	17
5	Utveckling av handboken.....	19
5.1	Val av format	19
5.2	Uppbyggnad.....	20
5.3	Innehåll.....	21
5.4	Övningar	23
5.5	Layout	25
6	Diskussion och utvärdering	26
6.1	Examensarbetsprocessen	26
6.2	Handboken.....	27
6.3	Teori	28
6.4	Sammanfattning.....	29
	Källförteckning	30

Bilagor

Bilaga 1 – Frågeformulär för praktikanter och handledare

Bilaga 2 – Frågeformulär för ITU:s medlemmar/klienter

1 Inledning

Detta examensarbete hade två ändamål, varav det första var att utveckla introduktionen till arbetet som handledare vid föreningen Turun Mielenterveysyhdistys ITU ry (ITU) och det andra att främja delaktigheten vid föreningen.

Nya jobb skapas och gamla jobb försvinner. Det är naturligt, och för oss vidare mot framtiden. I Finland är antalet nya jobb som skapas och gamla jobb som återuppstår, ungefär 220 000 årligen. Antalet utgör cirka 12 procent av alla arbetsplatser i Finland. Antalet skulle inte vara så högt om människorna skulle stanna kvar på sina gamla arbetsplatser, men genom att människor flyttar sig från arbetsplats till arbetsplats, måste också arbetsmarknaden utvecklas. Det är relativt vanligt att människor byter arbetsplats och enligt Kauhanen är det ungefär en fjärdedel av personalen byter jobb årligen i Finland. (Kauhanen, Maliranta, Rouvinen, & Vihriälä, 2015) Den ökade personalomsättningen har medfört nya krav för organisationer. Det har medfört bl.a. kostnader och personalresurser i och med att nya arbetare ska introduceras till arbetet. Det behövs alltså personal för att sköta introduktionen.

Vid ITU finns det oftast högst två heltidsanställda. ITU, liksom flera andra organisationer, tar emot praktikanter. Föreningen brukar ha omkring tolv praktikanter om året. Praktikanternas introduktion till arbetet kräver en stor del av personalresurserna. En stor majoritet av praktikanterna vid ITU kommer från hälsovårdsbranschen. Delaktighet¹ kan vara ett nytt begrepp för många av dem, vilket gjorde det nödvändigt att lyfta fram begreppet i handboken. Uppdragsgivarens önskemål är att handledarna vid ITU känner till delaktighetens innebörd samt att de skulle handleda på ett delaktighetsfrämjande sätt. Delaktighet är förövrigt ett aktuellt ämne och flera instanser, både på nationell- och global nivå, strävar till att främja delaktighet, ofta för att främja välmående och för att förebygga marginalisering.

ITU:s takförening, Centralförbundet för mental hälsa (CMH), och Föreningen för mental hälsa i Finland (FMHF) prioriterar delaktighetsfrämjande arbete eftersom det är ett betydelsefullt verktyg för att främja välmående. (Föreningen för mental hälsa i Finland, 2015; Centralförbundet för mental hälsa, 2014)

¹ Begreppet delaktighet redogörs för i kapitel 2

1.1 Syfte och avgränsningar

Syftet med detta examensarbete är att utveckla introduktionen till arbetet som handledare vid Turun Mielenterveysyhdistys ITU ry (ITU) och delsyftet, att främja delaktigheten i ITU:s verksamhet, genom att öka kunskapen om delaktighet. För att uppnå målen, kommer en konkret handbok som är praktisk och lättläst skapas. Handboken fungerar som ett stöd vid sidan om den muntliga introduktionen till arbetet som handledare vid ITU. En skriftlig introduktion möjliggör att nya arbetare har något de kan använda som stöd för att repetera. Det kan lätt hända att viktiga delar av muntliga introduktionen glöms bort, och ifall en dokumentation saknas så går det ju inte att gå tillbaka till själva introduktionssituationen.

Examensarbetet är avgränsat till ITU:s verksamhet och handboken bör tillämpas endast vid ITU. Detta på grund av att handboken skapades specifikt enligt uppdragsgivarens behov. En annan orsak till det är att respondenterna består av föreningens handledare och medlemmar, personer som har jobbat eller utfört praktik vid ITU. Handbokens innehåll består bl.a. av olika råd och tips för jobbet som handledare vid ITU och innehållet är avgränsat till information som anses relevant för handledarens jobb.

1.2 Handbokens kriterier

Det var viktigt att skapa en handbok som kommer till användning. I och med detta var viktiga kriterier för handboken bl.a. användbarhet, utseende och informativt innehåll. Användbarhet är ett mångtydigt begrepp och i detta sammanhang avser användbarhet; att handboken skulle vara logiskt strukturerad, logisk till sin utformning, lämpligt till sitt innehåll, ha ett praktiskt format och att den skulle vara lättläst. Det var viktigt att den skulle innehålla mycket information, men att den ändå inte blir allt för tung att läsa. Därtill önskade uppdragsgivaren att den skulle gå att använda elektroniskt.

Uppdragsgivaren ansåg att det var viktigt att återhämtningsperspektivet² och kunskap om delaktighet kom med i handboken. Främst för att största delen av ITU:s praktikanter och handledare kommer från hälsovårdsbranschen. Det är bara en bråkdel av praktikanterna som känner till delaktighetens innebörd, som t.ex. praktikanter från det humanistiska, pedagogiska och sociala fältet. Det var viktigt att handboken skulle innehålla nyttig information som nya handledare och praktikanter kunde tillämpa i jobbet. En kompakt och omfattande utformning av handboken var likaså viktigt. Texten skulle vara informativ men

² Återhämtningsperspektivet redogörs för i kapitel 2.5

ändå lätt att förstå och kriterium var att handboken inte skulle vara mycket längre än 15 sidor. Det var av stor vikt för uppdragsgivaren och för mig att utformningen på handboken skulle vara visuellt tilltalande, bl.a. för att öka på handbokens användning. Därtill önskade uppdragsgivaren att handboken skulle vara lättläst.

1.3 Bakgrund

Idén till detta examensarbete fick jag under andra studieårets praktik vid ITU. Praktiken inleddes med både muntlig och skriftlig introduktion till arbetet. Den skriftliga introduktionen bestod av en omfattande och föråldrad handbok som hade utvecklats under åren. Handboken var utmattande att läsa eftersom att den var över 60 sidor lång. En av mina flera arbetsuppgifter under praktiken var att utveckla handboken, men eftersom att jag hade fullt upp med andra arbetsuppgifter hann jag aldrig med utvecklingsarbetet. Utvecklingsarbetet i sig var bekant för mig, för att jag hade tidigare gjort en handbok i samband med ett projekt. Efter praktikperiodens slut började jag tänka på vad som skulle kunna utvecklas i ITU:s verksamhet. Jag kom fram till att introduktionen kunde påverkas positivt med en kompakt och praktisk handbok. Jag fick mycket ny information under praktikens första veckor och eftersom den mest relevanta informationen presenterades i den muntliga introduktionen, var det svårt att repetera. Jag ansåg att idén för examensarbetet lämpade sig för en samhällspedagog. Jag ville undersöka om också andra handledare vid ITU hade fått likadana tankar om introduktionen. Då beslöt jag att göra examensarbetet för ITU.

1.4 Uppdragsgivare

Turun Mielenterveysyhdistys ITU ry fungerar som uppdragsgivare för detta examensarbete. ITU är en registrerad förening som grundades för att förebygga mental ohälsa och för att aktivera och förena rehabiliterande inom mentalvården. ITU har ungefär 300 medlemmar varav 20 till 30 deltar aktivt i föreningens verksamhet. Föreningen grundades i Åbo år 1984 och är en av Centralförbundet för Mental Hälsas flera underorganisationer (CMH). CMH har ungefär 160 underorganisationer (Mielenterveyden keskusliitto).

Förkortningen ITU kommer från finska orden; itsetuntemus, turvallisuus, uudistuminen (självkänedom, trygghet och förnyelse). ITU:s besökare består av föreningens medlemmar och andra personer. Det kan ibland vara svårt att veta vilken besökare som är medlem och vilken som inte är det, eftersom det finns över 300 medlemmar i föreningen. Därför kallas

besökarna ofta för klienter. Verksamheten är till mestadels finskspråkig, eftersom en stor majoritet av handledarna, praktikanterna och medlemmarna är finskspråkiga. Det finns några svenskspråkiga klienter och därför också svenskspråkig verksamhet. Den svenskspråkiga verksamheten utövas i t.ex. diskussionsgrupper som drivs av svenskspråkiga klienter.

Personalen består oftast av två till tre heltidsanställda handledare, några deltidsanställda och några som är på arbetsprövning. Endast två heltidsanställda har jobbat i föreningen i åtminstone tio år, utöver det är personalomsättningen relativt hög. En av de heltidsanställda är Eeva Siivonen som har arbetat som verksamhetsledare och handledare vid ITU, Siivonen har även uppdragsgivarens roll i examensarbetet. Den andra är Päivi Virtanen, som jobbar som handledare vid Kohtaamisaikka. Föreningen brukar också ha praktikanter. Antalet praktikanter brukar vara ungefär tolv stycken i året, varav sju är högskolestuderande och resten yrkesskolestuderande. Mycket resurser går alltså till nya arbetarnas introduktion till arbetet.

ITU är en patientförening, och har en styrelse som består av föreningens medlemmar samt personal. Alla medlemmar kan ställa upp och bli valda till styrelsen. Fastän det är en patientförening kan vem som helst bli medlem i föreningen. ITU utövar sin verksamhet i två olika lokaler, som båda är i samma byggnad, vid Tavastgatan i Åbo. I ena ändan av huset finns ITU:s lunchrestaurang, med namnet Kohtaamisaikka, där klienterna får bl.a. öva på att laga mat, öva på rutiner och socialt umgänge samt öva på att vara en del av en gemenskap. Kohtaamisaikka erbjuder lunch för medlemmarna till ett förmånligt pris. I andra ändan av huset vid Tavastgatan finns tre mötesrum där bl.a. styrelsen ordnar sina möten, två arbetsrum för handledarna och ett kontorsutrymme (som kallas för Tovi). Tovi sköter bl.a. kundrådgivningen och nya medlemmars registrering. Föreningens medlemmar kan fritt använda sig av mötesrummen för att ordna olika diskussionsgrupper och olika gruppaktiviteter som stöder ITU:s syfte. Föreningens medlemmar har möjlighet att delta i olika gruppaktiviteter som ordnas av föreningens medlemmar och handledare. Aktiviteterna kan vara t.ex. att spela biljard tillsammans, att idrotta tillsammans, att delta i matlagningskurser och att åka på utflykter.

Föreningens medlemmar har möjlighet att pröva på inofficiellt deltidsarbete i flera olika arbetsuppgifter, som t.ex. städning, matlagning, kontorsarbete, fakturering, försäljning och kundtjänst. Istället för att få lön för deltidsarbetet får medlemmarna gratis lunch varje arbetsdag.

2 Delaktighet

Delaktighet är ett svårt begrepp att definiera, eftersom begreppet har flera olika definitioner som kan betyda olika saker (Molin, 2004, s. 61). Begreppets mångtydighet har visat sig vara både en fördel och nackdel (Gretschel, Kiilakoski, & Nivala, Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi, 2012, s. 14). Avsaknaden av en gemensam och absolut definition har möjliggjort termens felanvändning. Å andra sidan har begreppets breda innehåll och osynliga ramar skapat utrymme för kreativa och innovativa processer (Gretschel, Kiilakoski, & Nivala, Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi, 2012, s. 15).

Den finska översättningen av delaktighet är osallisuus (Cantell, o.a., 2012, s. 327). Osallisuus används i den finska diskursen om delaktighet, men har en unik innebörd. Osallisuus kan till skillnad från delaktighet innebära bl.a. ekonomisk tillgång (Isola, o.a., 2017). Ett lika omfattande begrepp som delaktighet saknas i engelska språket, istället används ofta orden participation och involvement. De engelska begreppen förblir ofullständiga. Participation översätts till, att delta eller att ta del i, vilket igen har en annan betydelse än delaktighet. Involvement översätts till engagemang. (Molin, 2004, ss. 65-66)

Den internationella klassifikationen av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF) definierar delaktighet på följande vis: *"En individs engagemang i livssituationer i förhållande till hälsoförhållanden, kroppsfunktioner och kroppens struktur, aktiviteter och faktorer i omgivningen"* (Molin, 2004, ss. 65-66; Världshälsoorganisationen, 2003).

Anu Gretschel och Tommi Kiilakoski menar att delaktighet har flera olika bemärkelser. Enligt dem uppstår delaktighet på individuell-, grupp- och samhällelig nivå. På individ- och grupp-nivå kännetecknas det som ett individuellt ansvar som varje person har över sin egen, andras och hela samhällets funktionsförmåga. Förutom ansvarstagande innebär delaktighet att en person, som är en del av en gemenskap (t.ex. samhälle), upplever att denne kan påverka sin omgivning. Delaktighet på samhällelig nivå innebär att människorna får sina röster hörda och involveras i den samhällliga beslutsfattningen. Medborgarskap är ett konkret exempel på samhällelig delaktighet, man hör till en gemenskap och har möjligheten att påverka sin omgivning, t.ex. genom att använda sin rösträtt. Delaktigheten kännetecknas också av rättigheten till en egen identitet och värdigheten till att vara en del av en gemenskap. (Gretschel, Kiilakoski, & Nivala, Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi, 2012, ss. 15-18) Enligt Gretschel, Kiilakoski och Nivala är det viktigt att skilja emellan social- och politisk delaktighet. Social- och politisk delaktighet ses som samma sak i diskursen om att främja delaktighet, vilket kan skapa problem. En form av social delaktighet är att förebygga

marginalisering, eftersom målet är då att förstärka sociala relationer för att undvika social utestängning. En annan form av social delaktighet täcker alla gruppfenomen som t.ex. känslan av att man tillhör en gemenskap och att man kan påverka den och att man upplever att man blir hörd. Politisk delaktighet innebär att människorna i samhället involveras i bl.a. beslutsfattning, d.v.s. folket skall vara med och utveckla samhället tillsammans med beslutsfattarna. (Gretschel, Kiilakoski, & Nivala, Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi, 2012, ss. 16-17; Thomas, 2007)

2.1 Delaktighetens olika former

Enligt Martin Molin består delaktigheten av olika former som innefattar delaktighet på olika nivåer. Han lyfter upp aktivitet och engagemang som delaktighetens grundpelare. Med aktivitet menar han något en person gör och med engagemang hur personen gör det. En person kan t.ex. vara mycket engagerad i en aktivitet och inte alls i en annan aktivitet. Andra former av delaktighet är formell- och informell tillhörighet. Formell tillhörighet är mera objektivt jämfört med informell tillhörighet. Enligt Molin är formell tillhörighet mera en politisk rättighet och delas ofta uppifrån ner, som t.ex. från kommunalförvaltningen till invånaren. Ett exempel på formell tillhörighet är att alla har rättigheten till att vistas i Åbos huvudbibliotek. Den formella tillhörigheten berättar inte hur en person är engagerad. Informell tillhörighet är mera subjektiv och handlar mera om hur en blir accepterad. Denna form av delaktighet kan uppstå mellan två individer lik varandra som t.ex. två klienter vid ITU. (Molin, 2004, ss. 61-71)

En annan form av delaktighet är autonomi och kännetecknas av individens möjligheter att bestämma över sitt liv. Autonomi efterföljs av makt. Makt har en liknande innebörd och omfattar bl.a. egenmakt. Den sista formen av delaktighet som Molin nämner är interaktion. Interaktion handlar om en relation mellan individen och omgivningen. Relationen består av individens engagemang att påverka omgivningen och vice versa. Denna form av delaktighet innebär aktivt deltagande och accepterande av båda parter. (Molin, 2004, ss. 71-75) Figur 2 visar alla delaktighetens former som Molin nämner. Molin tar upp också några andra former av delaktighet som kunde läggas till i modellen, som t.ex. interpersonell delaktighet. De har lämnats bort från slutgiltiga modellen (se Figur 2 på sida 7).

Figur 1. Delaktighetens beståndsdelar (Molin, 2004, p. 74)

2.2 Delaktighetens betydelse för samhället

Delaktighet är viktigt för samhället och dess invånare, eftersom det kan användas som ett verktyg för att integrera invånare. Delaktighet kan främjas t.ex. genom att skapa plattformar för diskussioner där invånare blir hörda. Plattformarna främjar delaktighet på både social och politisk nivå. På politisk nivå är det ett sätt för staten att höra sina invånare och för invånarna är det en möjlighet att påverka omgivningen. Delaktighet är viktigt även för individen. Delaktighet har en subjektiv roll som kan stöda individuell psykologisk utveckling och påverka en persons självkänsla positivt. Fastän delaktighet har många positiva effekter, är det slutligen individen som bestämmer om denne vill vara delaktig eller inte. Det är viktigt att komma ihåg att det finns personer som inte vill vara delaktiga och deras önskan skall då tas i beaktan. Det har visats att delaktighet kan även minska arbetslöshet och på de sättet främja statens ekonomi. (Horelli, Haikkola, & Sotkasiira, 2008, ss. 217-220)

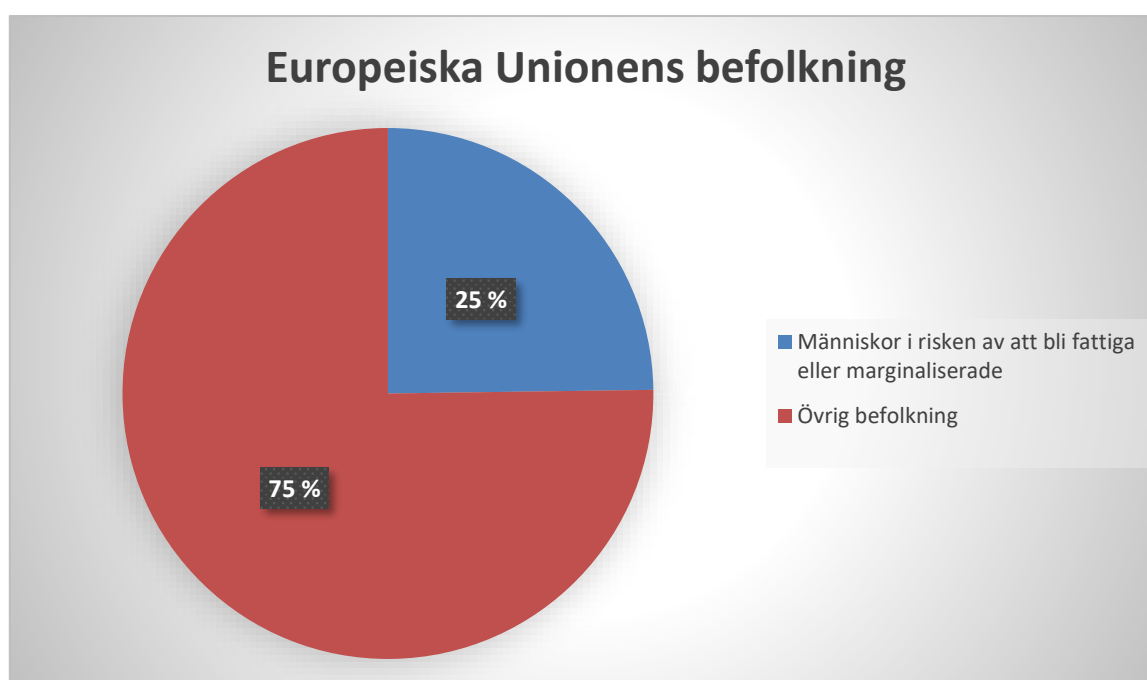
Det är viktigt att politisk delaktighet finns, eftersom det kan t.ex. fungera som en kanal för kommunikation mellan samhällets beslutsfattare och invånare. Tidigare i kapitlet nämndes ett exempel på politisk delaktighet som var rösträtt. Det finns flera val i Finland där finländarna kan använda sin rösträtt och välja sina ledamöter. Antalet invånare som använder sin rösträtt och därmed gör sig delaktiga är förvånansvärt lågt. Kommunalvalet år 2017

lockade endast 58,9% av Finlands befolkning till valurnorna (Statistikcentralen, 2017). Det kan tyda på t.ex. att folket upplever att de inte blir hörda, att deras röst inte spelar någon roll. Upplevd delaktighet är nämligen en faktor som motiverar individer till att vara delaktiga. Därför är det nödvändigt att individerna blir hörda och att de upplever att deras insatser är betydelsefulla. (Gretschel, Kiilakoski, & Nivala, *Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi*, 2012, s. 9) I Finland kan medborgarna påverka beslutsfattningen genom att rösta på eller t.o.m. skapa medborgarinitiativ. Detta system i Finland som gör medborgarna delaktiga i beslutsfattningen är relativt unikt. Finska medborgare kan påverka beslutsfattningen genom att ställa upp och bli valda till riksdagsledamöter.

Delaktighet kan främjas genom att skapa forum för medborgarna där de kan diskutera om samhällsaktuella ämnen och påverka dessa. De kan t.ex. vara fysiska platser där olika medborgare träffas för socialt umgänge (som t.ex. bibliotek, ungdomslokal), elektroniska forum där de träffas virtuellt och olika plattformar vilka via man kan påverka samhället. (Kiiski Kataja, 2017, ss. 26-29; Gretschel, Kiilakoski, & Nivala, *Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi*, 2012) I sådana strukturella plattformar finns det ofta förbestämda ramar inom vilka diskursen tar plats. Det kan hända att väsentlig information aldrig dyker upp i diskussionen eftersom det är utanför ramarna. Därför är det mera delaktighetsfrämjande att skapa ramarna för diskussionen tillsammans med deltagarna. Risken till att betydelsefull information faller bort blir mindre, då individerna får vara med och planera. (Gretschel, Nuori - Ei asiakkaaksi, vaan vaikuttamaan nuorisotyön keinoin, 2008, ss. 243-250)

Det finns flera instanser och projekt som jobbar för att främja delaktigheten i Finland. Deras delaktighetsfrämjande arbete har visats vara sådant som inte egentligen främjar delaktighet. Enligt Gretschel, Kiilakoski och Nivala saknar plattformarna en delaktighetsfrämjande effekt. Plattformar, forum och andra medel som har skapats för att höra invånarna främjar inte delaktighet om informationen aldrig når beslutsfattningen. En person kan bli hörd utan att denne skulle uppleva delaktighet. För att göra personen delaktig skall informationen, som fås av denne, användas direkt i beslutsfattningen. Istället för att nuvarande plattformar skulle uppmuntra folket till att vara med och skapa nytt, blir de sporrade till att upprätthålla det som redan finns. (Gretschel, Kiilakoski, & Nivala, *Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi*, 2012, ss. 18-29) I delaktighetsfrämjande strukturella plattformar är det avgörande hur mycket makt ges åt deltagarna, och om makten är verklig eller skenbar. (Kiilakoski, o.a., 2012, s. 252) Att dela ut skenbar makt främjar inte delaktighet.

Förebyggandet av marginalisering ses ofta som social delaktighet. Social delaktighet innebär att man medvetet försöker förstärka en individs sociala relationer i en gemenskap. Social delaktighet kan främjas systematiskt t.ex. i offentliga tjänster genom att klienten blir bemött och hörd. (Gretschel, Kiilakoski, & Nivala, Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi, 2012, ss. 16-17). En debatt om vilket skulle behövas mest, social eller politisk delaktighet, är föråldrat eftersom båda har positiva effekter (Gretschel, Kiilakoski, & Nivala, Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi, 2012, s. 17). Marginalisering är ett globalt hot och har allt mer blivit aktuell i den globala och nationella politiska diskursen. Det finns ingen klarhet över antalet marginaliserade individer, eftersom också marginalisering saknar en klar och absolut definition. Enligt Institutet för hälsa och välfärd (THL) finns det allt mellan 14 000 till 100 000 marginaliserade unga i Finland. (Institutet för hälsa och välfärd, 2017) I Europa år 2012 fanns det totalt 124,5 miljoner människor som var i riskzonen för att bli marginaliserade eller fattiga (Euroopan komissio, 2014). Figur 2 visar problemets verkliga storlek. Riskgruppen utgör t.o.m. en fjärdedel av hela Europeiska Unionens befolkning.

Figur 2. Riskgruppens storlek av Europeiska Unionens befolkning

Fastän hotets storlek i Finland har varit oklart, har landets beslutsfattare blivit aktiva i frågan. President Sauli Niinistö har pratat om marginalisering och delaktighet bl.a. i nyårstalet år 2017 och i valdebatter i presidentvalet år 2018 (Kiviranta, 2018; Niinistö, 2017). För att ta itu med problemet beställde Finlands riksdag en omfattande undersökning som behandlade marginalisering. Riksdagen ville få kännedom om bl.a. antalet marginaliserade,

förebyggande arbetets effekt och generella fakta om marginalisering. (KonsortioKumppanit & Kuntoutussäätiö, 2013)

Delaktighet har blivit involverat som ett verktyg för att bekämpa marginalisering, som redan tidigare nämndes. President Niinistö talade om delaktighet som ett förebyggande verktyg. En likadan klang kunde hittas i undersökningen om marginalisering som riksdagen beställde. Diskursen om delaktighet är inte begränsat endast till förebyggande av marginalisering. Den nya trenden i diskussionen är att delaktighet ses t.o.m. som en förutsättning för välfärd och välmående. Det kan ses t.ex. i att stora globala och nationella instanser har infogat delaktighet i sina strategier. Föreningen för mental hälsa i Finland (FMHF), CMH, THL, Social och hälsovårdsministeriet, Europeiska Unionen och andra, listar främjandet av delaktighet som en av de högst prioriterade punkterna i deras strategier (Centralförbundet för mental hälsa, 2014; Institutet för hälsa och välfärd, 2016; Föreningen för mental hälsa i Finland, 2015). Även statsminister Juha Sipiläs regering har prioriterat främjandet av delaktighet i regeringsprogrammets spetsprojekt (Valtioneuvoston kanslia, 2015).

Marginalisering är ett brett begrepp och påverkar samhället och individen på flera olika sätt. Marginaliseringens påverkan är ofta negativ. Det finns en koppling mellan marginalisering och mentala hälsoproblem. Det har visats att mentala hälsoproblem orsakar marginalisering och vice versa. (Institutet för hälsa och välfärd, 2017; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2017; Koivisto, 2016; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2018; Laakkonen, 2017) Marginaliseringen är dyr och belastar samhället stort. Enligt senaste beräkningar av Sitra, kostar en person som inte utbildar sig efter grundskolan ungefär 370 000 euro extra för staten. Summan kan i verkligheten vara mycket högre. (Sitra, 2018) Antagligen har beslutsfattarnas agerande mot marginalisering påverkats av beräkningarna på marginaliseringens kostnader. Delaktighet igen, kan både främja mental hälsa och förebygga marginalisering då det realiserar på ett ändamålsenligt sätt. Därför har diskursen om delaktighet antagligen blivit också mera aktuell.

2.3 Hur handledare kan främja och hämma delaktighet

Delaktighet är ett mycket brett begrepp, vilket kan orsaka svårigheter då man försöker främja det. Det är viktigt att de som koordinerar delaktighetsfrämjande verksamhet är sakkunniga inom ämnet. De skall vara medvetna om vad som främjar delaktighet och vad som hindrar det. Personer som jobbar med delaktighetsfrämjande handledning skall likaså vara medvetna om hur de skall vägleda människor. För att främja delaktighet bör man känna till vad

delaktighet innebär. (Gretschel, Kiilakoski, & Nivala, Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi, 2012, s. 15)

Handledare vid ITU kan främja delaktighet på flera olika sätt. Ett sätt är att se till att alla får vara en del av en gemenskap. Handledare bör se till att ingen blir diskriminerad, eftersom det hämmar delaktigheten. Det är viktigt att alla har möjligheten till att vara med och utveckla deras omgivning. Borttagning av den möjligheten hämmar delaktigheten. Ett annat sätt att främja delaktighet är att involvera personer i beslutsfattningen vid beslut som berör dem, både på individuell, och gruppnivå. Det vill säga om handledare tar beslut som berör klienter är det viktigt att göra klienterna delaktiga i beslutsfattningen. Det samma gäller vid beslutsfattning som berör endast en klient. Handledare skall ta klientens vilja och behov i beaktan. Handledare bör se till att klienten får vara med och fatta beslut som berör denne. Klienten ska få möjligheten att vara med och skapa, istället för att vara passiv mottagare. (Kiilakoski, o.a., 2012, ss. 249-256)

Framför allt kan handledarens eller expertens attityd mot den som blir handledd vara avgörande. Vi tar ett exempel där experten är en handledare och den handledda är en klient. Klienten kommer med utvecklingsförslag på hur föreningens verksamhet kunde förbättras. Handledaren kan då påverka klientens känsla av delaktighet, både positivt och negativt. Klientens upplevda delaktighet kan hämmas om handledaren väljer att inte särskilt ta i beaktan vad klienten har att säga. Klienten kan få en negativ upplevelse även av att handledaren inte tar hen på allvar. Klientens upplevda delaktighet kan däremot främjas genom att handledaren lyssnar på vad klienten har att säga, uppmuntrar och stöder klienten till att själv genomföra utvecklingsförslagen. Handledaren bör vara som stöd vid sidan om, och handleda vid behov. Det kan vara viktigt för klientens identitetsutveckling att bli hörd på ett delaktighetsfrämjande sätt. (Gretschel, Nuori - Ei asiakkaaksi, vaan vaikuttamaan nuorisotyön keinoin, 2008, ss. 243-250)

Handledare, läkare, hälsovårdare, lärare och andra kan främja delaktighet. Hälsovårdare kan göra sina patienter delaktiga i vården som berör dem. Likaså kan handledare och lärare göra sina klienter och elever delaktiga. Det gäller då att kliva ur den traditionella relationen mellan en klient och expert. Detta kan uppnås genom en dialog mellan handledaren och klienten eller läraren och eleven. En handledare kan t.ex. fråga sin klient hur hen vill bli handledd, för att främja delaktigheten och framför allt för att klienten inte skall bli passiv mottagare. Handledare kan påverka delaktigheten genom att anpassa handledningen enligt klienternas behov. (Isola, o.a., 2017, ss. 32-33)

2.4 Delaktighetens betydelse för rehabiliterande inom mentalhälsovården

Det finns några grupper av människor som verkligen behöver delaktighet, kanske även mer än andra. Sådana grupper av människor är t.ex. fattiga, rehabiliterande inom mentalvården och långvarigt arbetslösa. Det vill säga personer som är marginaliserade eller håller på att bli marginaliserade. Personer som drabbas av psykiska sjukdomar hamnar ofta utanför i arbetslivet och i samhället. (Kiiski Kataja, 2017) Därför har flera patientföreningar, lik ITU, valt att bekämpa problemet genom att grunda sin verksamhet på delaktighet. Delaktighet har visat sig vara viktigt för att främja välmående. CMH, takorganisationen för många patientföreningar, har prioriterat utvecklingen av mental- och beroendevården till en mera delaktighetsfrämjande service (Mielenterveyden keskusliitto, okänd).

Människan har behov som hen strävar till att tillfredsställa. Steven Reiss och Susan Havercamp var intresserade av människors basbehov och ville undersöka dessa. Enligt dem har människan 16 basbehov som hen strävar till att uppfylla. Basbehoven som Reiss m.fl. har listat upp är makt, självständighet, nyfikenhet, acceptans, ordning, sparande, heder, idealism, social kontakt, familj, status, revansch, romantik, mat, fysisk aktivitet samt lugn och ro. Nästan alla människor har dessa behov. Styrkan av varje behov kan variera mellan olika människor. En person kan uppleva att heder är mycket viktigt och att nyfikenhet inte är betydelsefullt. En annan person kan uppleva tvärtom, och tycka att nyfikenhet är viktigt och att heder är onödigt osv. Människan vill känna sig accepterad, tillhöra en gemenskap, känna sig viktig, leda, skapa och påverka. (Havercamp & Reiss, 1998) Det är inte alltid möjligt för rehabiliterande inom mentalvården och andra marginaliserade personer att tillfredsställa dessa behov. Det kan bero t.ex. på att deras omgivning inte möjliggör det. Patientföreningar som ITU skapar en miljö för rehabiliterande inom mentalvården där de kan få dessa behov uppfyllda. Organisationer som jobbar för att motverka marginalisering är en viktig del av samhället. Trots det, vet man förhållandevis lite om sådana organisationers påverkan i Finland. (Tarkastusvaliokunta, 2014) Det är inte överraskande eftersom det skulle vara svårt och resurskrävande att undersöka.

2.5 Delaktighet vid ITU

Delaktighet är ett bekant begrepp för ITU:s långvariga handledare, eftersom det länge har varit en del av ITU:s verksamhet. Föreningens verksamhet styrs delvis av en metod som kallas för toipumisorientaatio, som också delaktighet är en del av. (Siivonen & Virtanen, 2017) Toipumisorientaatio är den finska översättningen av recovery -metoden. Recovery

översätts till återhämtning och metoden kallas på svenska för återhämtningsperspektivet (Arnoldsson & Moula, 2009, ss. 211-213). Återhämtningsperspektivet styrs av en princip, som innebär att det alltid är möjligt för en person att skapa ett meningsfullt liv, enligt sina önskemål, oavsett vilka problem eller symptom personen drabbas av. Återhämtningsperspektivet består bl.a. av delaktighet och empowerment. (Suomen sosiaalipsykiatrien yhteisöjen keskusliitto ry; Shepherd, Boardman, & Slade, 2008)

Empowerment saknar en svenskspråkig översättning med samma innebörd, men översätts ofta till egenmakt. Det engelska begreppet empowerment används ofta i svensk text, utan översättning. Empowerment bygger på teorin om att människan kan förbättra sin situation och utvecklas till en mera framåtsträvande, empatisk och lojal individ. Empowerment innebär att en person kan förbättra och ta makten över sin situation, och att en utomstående person kan underlätta processen genom dialog och genom att ge stöd. Empowerment kan också betyda en känsla av att ha kontroll över sin livssituation. (Moula, 2009, ss. 19-22) Delaktighet, återhämtningsperspektivet och empowerment innehåller likadana element. Enligt Gretschel kan delaktighet beskrivas med känslan av empowerment (Gretschel, 2002, s. 91).

Enligt mina observationer har återhämtningsperspektivet och främjandet av delaktighet skapat en öppen känsla vid ITU. Gemenskapen är stark och medlemmarna är nöjda över att de har en plats där de kan vara sig själva. Det finns ganska lite gnällande och klagande, eftersom medlemmarna alltid kan påverka verksamheten. Några undantag finns som t.ex. klienter som inte förstår konceptet och gnäller på något som är dåligt och att det borde ändras. Siivonen har instruerat handledarna att de skall uppmuntra klienterna att ändra på situationen själva, om de vill ha en förändring. Överlag är stämningen vid föreningen öppen och tilltalande. Dialogen är god och klienterna får använda deras fritid på ett sätt som de själv väljer. Under intervjuerna var det några klienter som sade att föreningen var mycket betydelsefull för dem, speciellt p.g.a. att gemenskapen är tilltalande och uppmuntrande. De sade att stödet från handledarna och medlemmarna t.o.m. räddade deras liv.

3 Metod

Examensarbetet är av kvalitativt och därför valdes också en kvalitativ datainsamlingsmetod. Det kan vara bra att använda sig av en kvalitativ forskningsmetod då man vill utveckla någonting utgående från personers subjektiva upplevelser. Målet för detta examensarbete var att skapa en handbok. Kvalitet är viktigare än kvantitet i detta sammanhang. Föreningens

storlek påverkade också valet av datainsamlingsmetoden. Eftersom det inte fanns så många handledare och praktikanter att intervjua, var det viktigt att få kvalitativ information. En kvantitativ undersökning skulle ha krävt en större mängd handledare och praktikanter för att garantera kvaliteten. Valet var även ett praktiskt val, eftersom den kvantitativa metoden skulle ha krävt mera resurser tidsmässigt.

3.1 Kvalitativ forskningsmetodik

I ett funktionellt examensarbete går det att välja mellan två undersökningsmetoder, en kvalitativ eller en kvantitativ undersökningsmetod (Vilkka & Airaksinen, 2003, s. 57). Kvalitet beskriver hurdant något är, medans kvantitet beskriver hur mycket det är av något (Kvale, 1997, s. 67). Kvalitativa metoder fungerar speciellt bra då syftet är att utveckla något ur målgruppens subjektiva perspektiv (Vilkka & Airaksinen, 2003, s. 63). Kvalitativa metoder används t.ex. då man vill förstå något ur en persons personliga världsbild, då man vill komma åt oskrivna fakta, då man vill förstå helheten av ett fenomen (Kvale, 1997, s. 34; Vilkka & Airaksinen, 2003, s. 63). I en kvalitativ undersökning används ofta enkät- och temaintervjuer för att samla in data. De kan utföras både som individuella intervjuer och gruppintervjuer. (Vilkka & Airaksinen, 2003, s. 57)

3.2 Halvstrukturerad intervju

Forskningsintervjun skiljer från det vardagliga samtalet med vänner. Forskningsintervjun har en struktur och ett mål, vilka en diskussion med kompiserna kan ofta sakna. Makt har en viktig roll i forskningsintervjun. Intervjuaren bör styra intervjun med hjälp av struktur och färdiga frågor. Intervjuaren styr och ställer frågor som respondenten svarar på. Intervjuaren och den intervjuade har olika motiv till att genomföra intervjun. Det finns olika former av intervjuer, som t.ex. terapeutiska- och forskningsintervjuer. En terapeutisk intervju har ett annat syfte än forskningsintervjun. I terapeutiska intervjun är man intresserad av att utveckla den intervjuades livssituation i viss mån, och i forskningsintervjun vill man få information av den intervjuades livsvärld. (Kvale, 1997, s. 26)

I en halvstrukturerad intervju är frågorna samma för alla respondenter. Några färdiga svarsalternativ finns inte, utan istället får respondenterna formulera sina svar själva. (Eskola & Suoranta, 1998, s. 87) Examensarbetets datainsamling krävde två olika frågeformulär och därmed hade klienterna andra frågor än vad handledarna och praktikanterna hade. I princip var det två grupper som svarade på olika frågor; en grupp bestod av klienter och en grupp

som bestod av handledare och praktikanter. Alla respondenter i grupperna svarade på samma frågor.

3.3 Respondenter

Respondenterna för examensarbetet består av personer som jobbar eller har jobbat som handledare vid ITU, ITU:s klienter samt praktikanter. Totalt 16 respondenter intervjuades utav vilka 11 var klienter, tre handledare och två praktikanter. Intervjuförfrågan skickades till ytterligare två personer som aldrig återkom. Könsfördelningen var relativt jämn, utav alla 15 respondenter var sju män och åtta kvinnor. Fördelningen var inte lika jämn hos handledarna och praktikanterna, där det fanns fyra kvinnor och en man att intervjuas.

Klienterna intervjuades för att göra dem delaktiga i skapandet av handboken och för att få användbar information från deras synvinkel. Handledarna och praktikanterna gav värdefull kunskap som nästan direkt kunde användas i handboken. Siivonen var en av handledarna, hen intervjuades flera gånger under utvecklingen av handboken.

Föreningen har ca. 300 medlemmar, varav bara 20 – 30 deltar aktivt i verksamheten. Till informationsinsamlingen deltog medlemmar av betydande roll i föreningen, som t.ex. personer som tillhör styrelsen. Siivonen ansåg att det var viktigt att intervjuas någon från styrelsen. Urvalet av respondenterna som var klienter och praktikanter, gjordes enligt mina och Siivonens förslag. Alla handledare som då jobbade vid ITU intervjuades, utav vilka en var nyanställd. Vi valde respondenterna som var klienter utgående från deras förmåga att svara på intervjufrågorna, deras aktivitet i föreningen och deras roll i föreningen. Det var utmanande att få medlemmarna att delta i intervjuerna. Intervjuerna för medlemmarna utfördes på en dag då möjligast många var i lokalen. Det är nämligen bara på speciella dagar som många medlemmar samtidigt är i lokalen. Normalt är det bara ungefär 15 personer som kommer dit för att äta lunch, ofta samma personer varje dag.

3.4 Intervjuerna

Intervjuerna utfördes på flera olika sätt. Eftersom medlemmarna var den största gruppen av respondenter, var det lämpligaste valet att göra gruppintervjuer. Medlemmarna intervjuades muntligt i 3 - 5 personers grupper. Det var ett sätt att få mycket information av flera människor samtidigt och att spara resurser, t.ex. tidsmässigt. Även Siivonen ansåg att muntlig gruppintervju var det logiska valet. Handledarna intervjuades muntligt i individuella- och gruppintervjuer. En praktikant intervjuades muntligt och den andra

skriftligt genom att skicka ut frågeformulären per mejl. Det gjordes för att praktikanten inte hade tid eller möjlighet att träffas för att bli intervjuade. Telefonintervju kunde också ha fungerat men p.g.a. praktikantens tidsbrist var det inte möjligt. Praktikanterna intervjuades efter att deras praktikperiod hade upphört. Den mångsidiga informationssamlingen garanterade ett större antal respondenter.

Gruppintervjuerna där klienterna intervjuades muntligt, varade i ca. en timme per grupp. Totalt var det tre grupper. Jag meddelade Siivonen i förväg att jag skulle komma och intervju klienterna. Siivonen rekommenderade att jag skulle hålla intervjuerna då det fanns flera klienter i lokalen. Då jag kom till lokalen fanns det tre diskussionsgrupper som var igång. En av dem var en diskussionsgrupp för män, en för kvinnor och en för unga som bestod av både kvinnor och män. Jag gick in och frågade än en gång om jag fick intervju dem. Efter att ha fått ett godkännande, intervjuade jag grupperna. Först intervjuade jag gruppen som bestod av män. Sedan intervjuade jag gruppen som bestod av kvinnor. Till sist intervjuade jag gruppen som bestod av unga. Ordningen för intervjuerna var enligt klienternas önskan. Klienterna fick sitta på fritt valda platser under intervjuerna. Under min praktik lärde jag mig att normer och strukturer kan framkalla onödig ångest hos klienterna, därför är det bättre att försöka låta klienterna bestämma över så mycket som möjligt. Förutsättningen var att klienterna svarade på frågorna individuellt på sina turer, men de fick också reflektera och diskutera kring frågan i gruppen. Alla klienter svarade på samma frågor. Klienternas diskussioner sinsemellan gav nyttig information. Ibland var diskussionen mellan klienterna mera betydelsefulla än svaren.

Handledarna och praktikanterna intervjuades både muntligt och skriftligt. Majoriteten av intervjuerna var muntliga. Handledarna och praktikanterna intervjuades individuellt och i två personers grupper. Intervjuerna var oftast ca. en timme långa. Under examensarbetsprocessen var jag i kontakt med Siivonen ungefär 20 gånger. Utav dessa var tre mera formella muntliga intervjuer. Intervjuerna med Siivonen och Virtanen var ofta mera diskussionsartade. Vi diskuterade bl.a. om produktens innebörd och utformning.

Datainsamlingen vid muntliga intervjuerna gjordes genom att banda in intervjuerna och genom att göra anteckningar. Före intervjun frågade jag om respondenternas godkännande till att bli bandade. Jag gjorde även anteckningar, för att skriva ner saker som inte kunde observeras på inspelningen. Jag transkriberade inte intervjuerna eftersom det skulle ha krävt för mycket resurser tidsmässigt.

3.5 Frågeformulären

Det praktiska valet för skapandet av frågeformulären var att skapa två olika. En för att intervjua handledarna och praktikanterna (Bilaga 1) och en för medlemmarna (Bilaga 2). Den som gjordes för handledarna och praktikanterna (Bilaga 1) innehöll mer komplexa frågor jämfört med den andra. Jag var ute efter olika svar av handledarna och klienterna. Från handledarna och praktikanterna var det viktigt att få reda på deras bakgrund, kvaliteten på introduktionen till arbete som handledare vid föreningen, utvecklingsförslag osv. Utav medlemmarna var det viktigt att få information om t.ex. hur de upplevde olika handledare. Det var viktigt att få veta hurdan handledning de tyckte om och hurdan de inte tyckte om. Frågorna för medlemmarna var enklare formulerade (Bilaga 2), eftersom det kan vara svårare för dem att tolka frågorna. Frågeformulären gjordes i samarbete med Siivonen, eftersom hen har en lång och bred erfarenhet av att jobba med rehabiliterande inom mentalhälsovården.

4 Analys av data och resultat

Jag använde meningskoncentrering som analysmetod. Meningskoncentrering går ut på att formulera om långa intervjuer till kompakta svar (Kvale, 1997, ss. 174-178). Jag började med att kategorisera grupperna, en bestod av klienter, en annan av praktikanter och handledare och den sista av Siivonen och Virtanen. Klienterna var delade i ytterligare 3 undergrupper (intervjugrupperna). Efter att ha delat dem i grupper, lyssnade jag på intervjuerna som jag hade spelat in och lyfte upp saker som var viktiga för uppdragsgivaren, klienterna och saker som stöder examenarbetets syfte. Jag jämförde data från undergrupperna med varandra och skapade en helhetsbild av klienternas åsikt. Praktikanternas och handledarnas intervjuer analyserade jag på liknande sätt, utan indelning i mindre grupper. Siivonens och Virtanens intervjuer analyserade jag genom att lista upp viktiga saker som de ansåg vara viktiga för handboken.

Handledarna, praktikanterna och medlemmarna gav nyttig information som hjälpte i utformandet av slutprodukten. Det var några frågor som var viktigare än dom andra, som t.ex. om andra än jag hade upplevt att introduktionen var ofullständig och om de upplevde att den borde utvecklas. Den frågan kunde ställas till handledarna och praktikanterna samt medlemmarna, eftersom medlemmarna som ställer upp för frivilliga arbetsturer vid ITU får en introduktion till arbetsuppgifterna.

Handledarna och praktikanterna som hade fått en introduktion till arbetet inom senaste året, var alla överens om att introduktionen var ofullständig och att den borde utvecklas. De tyckte att det skulle vara bra med en uppdaterad handbok, som skulle vara omfattande och kompakt. Två respondenter tyckte att en praktisk introduktion är en viktig del av introduktionen. Några upplevde att introduktionen inte hade gett dem en omfattande bild av rollen som handledare vid ITU. De önskade mera kunskap om handledningen och målgruppen, samt om situationer en handledare kan hamna i. Ingen av praktikanterna hade tidigare erfarenhet av arbetet som handledare.

Klienterna tyckte att handledarens förmåga att ta alla i beaktan var betydelsefullt. En stor majoritet av dem höll med om att det var mycket viktigt att kunna få handledning vid behov, som t.ex. att fråga råd och instruktioner. Enligt klienterna var en vänlig och öppen miljö viktig. Några klienter hade upplevt bristande informationsgång och önskade en förbättring i detta. Enligt klienterna var specifik och personlig handledning viktigt. Bara få hade upplevt bristande handledning. Största delen av klienterna var nöjda och hade inga förbättringsförslag. Uppdragsgivaren och Virtanen ansåg att det var viktigt att dra vissa riktlinjer för handboken. Deras riktlinjer var följande:

- Delaktighetsfrämjande handledning
 - Att uppmuntra och stöda klienterna i vardagliga saker
 - Om något förbjuds, gäller det alla
 - Alla ska få vara med
 - Jämn arbetsfördelning mellan alla 300 föreningsmedlemmar
 - Handledarna skall inte favorisera någon
 - Tyngdpunkten skall ligga på personen, inte på diagnosen
- Handledarna finns för att handleda klienterna
- Istället för expert och patient relationen uppmuntras handledarna använda ett mera humant tillvägagångssätt
- ITU:s verksamhet ersätter inte sjukvården
- Handledarna skall inte vårda klienterna, utan stöda deras återhämtning

Uppdragsgivaren önskade att kunskap om delaktighetsfrämjande handledning skulle vara med i handboken. Eftersom återhämtningsperspektivet och delaktighet utgör grundläggande del i ITU:s verksamhet. Enligt uppdragsgivarens principer skall handledarna jobba med och för klienterna. Handledarna skall stöda klienterna i bl.a. beslutsfattning samt handleda dem vid behov. De ska se till att alla får vara med. Handledarna skall inte vårda klienterna och

föreningens syfte är inte att ersätta sjukvården. Istället skall verksamheten fungera som en stödjande aktör vid sidan om sjukvården. Uppdragsgivaren ville betona att handledarnas arbetstid inte skulle användas för enbart en klient, utan delas jämnt mellan alla klienter. Handledarna skall inte favorisera någon klient. Handledarna är där för att stöda och framför allt uppmuntra klienterna, i att våga delta och skapa nytt i föreningen.

5 Utveckling av handboken

Handbokens utvecklingsarbete började med en dialog med uppdragsgivaren, bl.a. om produkten. Uppdragsgivaren tyckte att en uppdaterad handbok var en bra idé. Vi diskuterade om handbokens innehåll. Hen ställde några kriterier som t.ex. att handboken skulle vara lättläst, informativ och att den kunde användas i elektroniskt. Efter detta intervjuades uppdragsgivaren, handledarna, praktikanterna och föreningens medlemmar. Intervjuerna gav god information som kunde användas i skapandet av handbokens innehåll. Klienterna gjordes delaktiga i processen genom att intervjua dem. Efter att ha intervjuat respondenterna, blev utvecklingen av handboken ett samarbete mellan mig och uppdragsgivaren. Jag planerade, skapade och formulerade handboken samtidigt som uppdragsgivaren gav förbättringsförslag, råd och hjälpte i utvecklingsprocessen. Även Carolina Silin, som handledare för examensarbetet, gav flera goda råd och hjälpte till i utformningen. Jag var i kontakt med uppdragsgivaren då jag behövde råd och information. Uppdragsgivaren gav feedback på handboken på fyra olika tillfällen. Tre av dem var muntliga tillfällen.

5.1 Val av format

En handbok som kan användas både elektroniskt (Word-format) och i pappersformat var ett praktiskt val som examensarbetets slutprodukt. Eftersom att den kan användas både elektroniskt och i pappersformat, kan den skickas ut per mejl och fysisk post till nya handledare. Handboken kan skickas ut i god tid så att de kan bekanta sig med materialet redan innan första arbetsdagen. Handboken kan konverteras till PDF-format och laddas upp på internet, t.ex. så att också klienterna kan bekanta sig med materialet. Det är lättare att uppdatera en handbok t.ex. om man jämför med att uppdatera en video. Det skulle vara mycket svårare att uppdatera en instruktionsvideo, ifall det ens skulle vara möjligt. Den lättåtkomliga Word-formaten möjliggör en lätt uppdatering som t.ex. handledarna eller praktikanterna kan göra. Det var centralt att skapa en produkt som är lätt att uppdatera, eftersom handbokens kriterium var t.ex. praktiskt innehåll och användarvänlighet. En uppdaterad handbok används antagligen mera jämfört med en utdaterad version.

5.2 Uppbyggnad

Handboken omfattar 17 sidor med mångfaldig information. Pärmsidan har namnet Perekdytys ohjaamiseen som fritt översatt till svenska betyder introduktion till handledning. Pärmsidan efterföljs av en sida med kontaktuppgifter och öppettider. Handboken har en innehållsförteckning som skapades för att lätta informationssökningen. Inledningen som kommer efter innehållsförteckningen förklarar bl.a. handbokens syfte och innebörd. Inledningen efterföljs av två sidor med generella fakta om föreningen, bl.a. om beslutsfattningen och finansieringen. Därefter kommer en lista med olika uppgifter för nya handledare och praktikanter. Listan utgör en väsentlig del av introduktionen. Genomförandet av uppgifterna ger en helhetsbild av ITU:s verksamhet samt av handledarens roll i föreningen. Efter listan hittas en sida med information om återhämtningsperspektivet som följs av tre sidor om delaktighet. Utöver kunskap om delaktighet har kapitlet bl.a. två övningar som handledarna kan använda för att främja delaktighet.

Kapitlet om delaktighet efterföljs med en sida om professionalitet och handledning, som också har två övningar. Den första övningens syfte är att förebygga handledarnas utmattning, genom att skapa en professionell roll. Den andra övningens syfte är att skapa förståelse för hur t.ex. en person som lider av schizofreni kan uppleva omvärlden. Sedan kommer två sidor med olika typer av psykiska funktionshinder. Handboken avslutas med information om hur man som handledare skall förfara vid nödsituationer eller då problematiskt beteende uppstår. På sista sidan hittas en källförteckning. Figur 3 visar handbokens innehållsförteckning som är skriven på finska.

SISÄLLYSLUETTELO

Sisällysluettelo.....	1
Yhteystiedot	2
Alkusanat	3
Tietoa Itusta.....	4
Päätöksenteko	5
Rahoitus.....	5
Perekdytyslista	6
Toipumisorientaatio.....	7
Osallisuus.....	8
Ohjaaminen ja ammatillisuus.....	11
Psyykkisen sairauden aiheuttama haitta	14
Puuttuminen ITU:laisen käytökseen	16
Lähteet	17

Figur 3. Handbokens innehållsförteckning

5.3 Innehåll

Jag samlade in idéer till handbokens innehåll bl.a. från uppdragsgivaren och andra respondenter. Innehållet är skrivet på finska, eftersom majoriteten av handledarna, praktikanterna och klienterna är finskspråkiga. Handbokens innehåll valde jag enligt uppdragsgivarens kriterier, examenarbetets syfte, respondenternas svar och enligt mina tidigare upplevelser som handledare vid ITU.

Föreningsverksamhet kan vara ett frågetecken för nya praktikanter och handledare vid ITU. För att klargöra hur ITU fungerar, lade jag till information om föreningens beslutsfattning, finansiering osv. Kapitlet med information om ITU innehåller också generell information om föreningen. Kapitlet efterföljs av en lista med olika uppgifter. Listan utgör en central del av introduktionen. En orsak till varför listan lades till var att handledarna och praktikanterna tyckte att en introduktion måste bestå av också en praktisk del. Eftersom listan består av olika arbetsuppgifter som handledaren bör göra, är den en mycket praktisk av sig. Handledaren kan påverka introduktionens kvalitet genom att göra uppgifterna. Uppgifterna är enkla att genomföra. Till uppgifterna hör t.ex. att handledaren skall bekanta sig med klienterna, föreningens beslutsfattning, lokalerna och att uppdatera handboken. En annan orsak till varför uppgifterna lades till i handboken var att främja delaktigheten i föreningen. Listan innehåller uppgifter som består av att handledaren bekantar sig med föreningens styrelse och medlemmar. Därmed utgör klienterna en del av introduktionen till arbetet som handledare. En tredje orsak till varför listan lades till var att både jag och Siivonen tyckte att det var en bra och praktisk metod för att göra introduktionen mera konstant.

Återhämtningsperspektivet lade jag till för att den utgör en stor del av ITU:s verksamhet. Uppdragsgivaren önskade att handboken skulle innehålla information om återhämtningsperspektivet. Handledning enligt teorin eliminerar den oönskade relationen där experten berättar och patienten lyssnar. Teorin uppmuntrar handledare att bemöta andra som likvärdiga. Ett enkelt sätt att främja delaktighet är att handleda enligt återhämtningsperspektivets principer (Moula, 2009, ss. 19-22). Teorin är relativt simpel och lätt att använda i praktiken.

Det var viktigt att ha med kunskap om delaktighet för att tjäna examenarbetets delsyfte. Det var även betydelsefullt för att uppfylla uppdragsgivarens kriterier. Några medlemmar som deltog i intervjuerna önskade att handledarna skulle respektera och behandla alla klienter jämlikt. Delaktighet svarar därmed även på medlemmarnas behov, eftersom delaktighetsfrämjande handledning innebär att man tar alla i hänsyn och behandlar alla

likadant (Molin, 2004, ss. 61-71). Det var betydelsefullt att tillägga kunskap om delaktighet framför allt för att behålla och främja organisationskulturen som redan finns vid ITU. Enligt mina observationer var det en öppen och accepterande stämning som rådde i föreningen. Klienterna kunde aktivt delta i föreningens verksamhet och påverka deras omgivning. Klienterna tyckte om att de fick passlig mängd ansvar och kunde begära mera ansvar vid behov. Handledarna uppmuntrade klienterna till att själva skulle utveckla verksamheten. Delaktighetsfrämjande handledning möjliggör aktiv delaktighet, istället för att det skulle uppmuntra till passivt deltagande (Kiilakoski, o.a., 2012, ss. 249-256). Enligt Molin var formell delaktighet den lägsta nivån av delaktighet och är lik Kiilakoskis passiva deltagande (Kiilakoski, o.a., 2012, ss. 249-256). Enligt Kiilakoski och Molin är det därmed bättre att sträva efter aktivt deltagande.

Kapitlet om handledning och professionalitet innehåller bl.a. generell information om handledning. Några respondenter hade upplevt en bristande introduktion och visste inte hur de skulle handleda klienterna. En respondent hade upplevt att handledarens arbetsuppgifter var oklara och diffusa. För att svara på respondenternas önskan lade jag till information om handledarens ansvarsområden. I början av min praktik upplevde jag likadana känslor om handledningen och arbetsuppgifterna. Jag visste inte hur jag skulle bemöta klienterna. Saken blev inte klarare under introduktionen heller. Det var först efter att min praktik upphörde då jag blev anställd som handledare då jag förstod hur jag skulle handleda och bemöta klienterna. Otydlighet i arbetsuppgifterna gällde speciellt handledningen. Andra uppgifter som t.ex. att uppdatera ITU:s Facebook och webbsida var enkla att genomföra. Det lär vara lättare att skapa en introduktion om hur man uppdaterar en webbsida jämfört med hur man handleder en klient. Handledningen kan innebära tusentals olika arbetsuppgifter, vilket gör det svårt att skapa en omfattande introduktion. Jag lade till handledarens ansvarsområden för att skapa riktlinjer och principer som handledaren kan utgå ifrån.

En praktikant nämnde att hen inte kunde låta bli att tänka på arbetsrelaterade saker på fritiden. Jag lade till en förebyggande övning som förebygger bl.a. stress och utbrändhet för att minska på handledarnas arbetsrelaterade grubblande på fritiden.

En viktig grundpelare i ITU:s verksamhet är att klienterna accepteras som likvärdiga. Verksamheten bör fokusera på individen, istället för att fokusera på individens diagnos. Information om olika psykiska sjukdomar var därmed inte lämpligt innehåll. För att lösa dilemmat tillagde jag ett omfattande kapitel om psykiska funktionshinder som kan uppstå hos rehabiliterande inom mentalvården. Kapitlet ger en grundläggande bild på hur

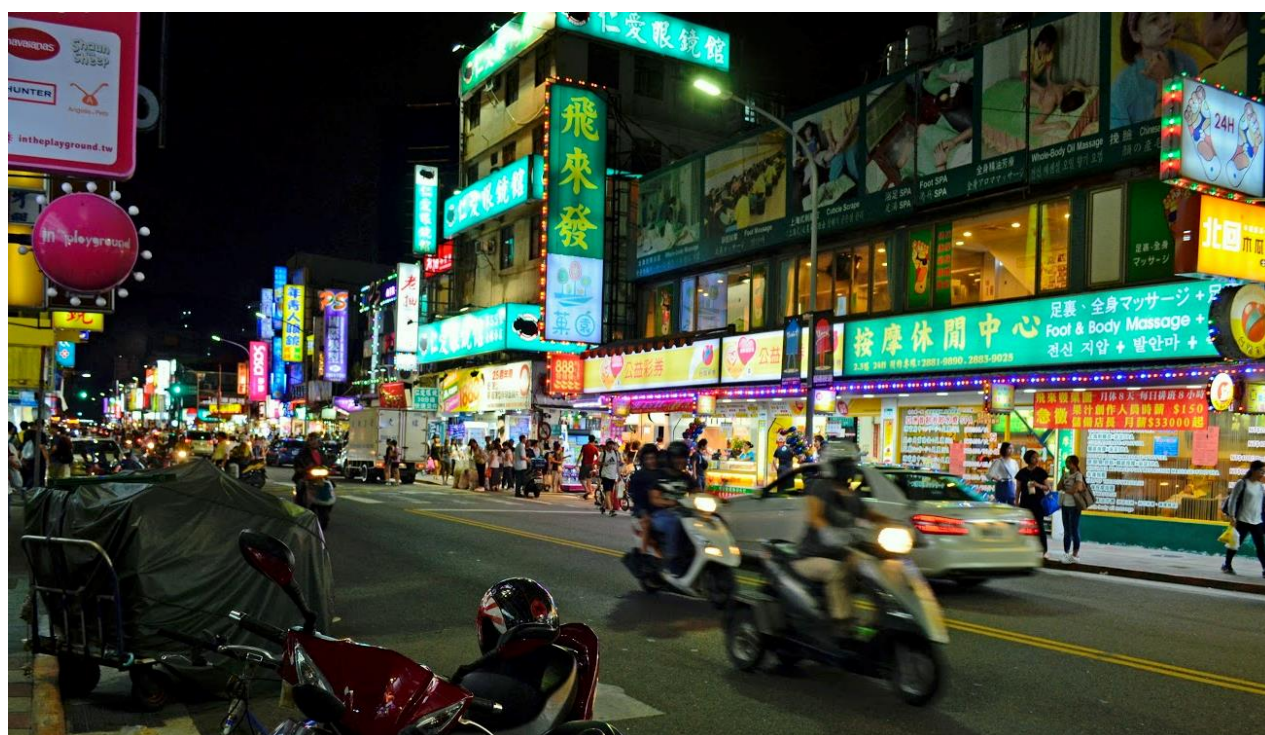
rehabiliterande kan uppleva sin omgivning. Informationen hjälper handledaren att skapa en förståelse för vad klienten kan ha svårt med och kan implementeras direkt i handledningen. Vissa psykiska funktionshinder innebär t.ex. att rehabiliterande inte vågar säga att de har svårt att förstå givna anvisningar. Därför är det bra att handledarna ge tydliga och klara anvisningar. Det kan även vara bra att handledarna frågar klienterna om de behöver tilläggsanvisningar. Handbokens sista kapitel fortsätter med att klargöra handledarens ansvarsområden. Kapitlet om handledarens skyldigheter innefattar bl.a. vad handledaren skall göra vid hotfulla situationer.

5.4 Övningar

Handboken innehåller fem övningar. Tre av dem har ett delaktighetsfrämjande syfte. Eftersom det är nödvändigt att veta delaktighetens innebörd för att kunna främja det, lade jag till delaktighetsfrämjande övningar som även oerfarna handledare kan använda, oavsett vilken utbildningsbakgrund de har. Övningarna som främjar delaktighet har en enkel uppbyggnad. De är gruppövningar och går ut på att handledaren drar övningen för klienterna. Varje övning har en tidsuppskattning. Tidsuppskattningen hjälper handledarna att skapa en bild av övningen och gör övningen lättare att genomföra.

Den fjärde övningen i handboken har ett mera förebyggande syfte. Den strävar till att förebygga handledarnas arbetsrelaterade stress och utbrändhet. Övningen är en mental övning och går ut på att handledaren skall inbilla sig att hen drar på arbetsoverall då arbetsdagen börjar. Idén är att alla arbetsrelaterade händelser ”fastnar” på arbetsoverallen. Efter att arbetsdagen har nått sitt slut, lämnas overallen vid arbetsplatsen. Samtidigt lämnas alla dagens händelser kvar på arbetsplatsen. Den mentala övningen strävar till att minska handledarens arbetsrelaterade grubblande på fritiden. Jag fick höra om övningen av Siivonen under min praktik. Jag upplevde att den fungerade bra och att den borde tilläggas i introduktionen. Den femte och sista övningen har indirekt ett delaktighetsfrämjande syfte. Framför allt strävar den till att öka handledarnas förståelse om klienternas vardagliga liv. Övningen lades till bl.a. för att främja delaktighet samt för att tillfredsställa respondenternas behov. Klienterna ansåg att det var betydelsefullt att handledarna skulle ha en förståelse för klienternas hälsotillstånd och handleda på ett lugnt och tydligt sätt. Även denna övning görs mentalt. Den går ut på att handledaren inbillar sig att vara i ett främmande land med främmande språk.

Figur 4 är tagen ur handboken och visar en av Taipeis många gator, bilden innehåller bl.a. flera skyltar på mandarin. Bilden skall hjälpa handledaren att sjunka mentalt in i övningen. Övningens uppgift går ut på att hitta ett företag som reparerar mobiltelefoner. Det är en svår uppgift för personer som inte kan mandarin. Främmande språk, främmande kultur och normer kan skapa en otrygg och oförstådd känsla. Det är så en person som lider av schizofreni kan uppleva sin vardag, t.o.m. i sin hemstad. Övningsuppgiftens optimala resultat är att handledaren skapar en förståelse för hur klienterna kan uppleva sin omgivning och implementera det i sitt arbete. Handledarna kan främja klienternas upplevda delaktighet genom att ta hänsyn till deras subjektiva omvärld.

Figur 4. Gatubild från Taipei, fotograferad av Barbora Blahušiaková

En av uppdragsgivarens kriterier var att öka på kunskapen om delaktighet. Övningarna lades till i handboken bl.a. för att uppfylla uppdragsgivarens kriterium. En annan orsak till varför de lades till var att majoriteten av praktikanterna vid ITU kommer från hälsovårdsbranschen. Eftersom de kommer från hälsovårdsbranschen kan det lätt hända att de saknar kunskap om delaktighet. Det är då svårt för dem att främja delaktighet (Gretschel, Kiilakoski, & Nivala, Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi, 2012, s. 15). Med hjälp av övningarna kan praktikanter och handledare främja delaktigheten vid ITU.

5.5 Layout

En tilltalande grafisk utformning d.v.s. layout var viktigt för att öka användningen av handboken. Handboken har ett grönt färgtema. Jag valde en grön färg för att respektera ITU:s färger. Föreningen använder en liknande grön färg i sin verksamhet, bl.a. på Facebook och i logon. Handboken innehåller flera bilder och figurer som gör den visuellt tilltalande. Två bilder har en speciellt viktig funktion och fungerar som stöd i två övningar. Bilderna hjälper handledaren att fokusera på övningen. Figur 5 visar en bild på arbetsoverallen som finns på sida 12 i handboken. Bildens uppgift är att hjälpa handledaren genomföra den mentala uppgiften.

Figur 5. Arbetsoverall

Figur 6 visar en ITU:s nuvarande logo och den gröna färgen som föreningen använder i sin verksamhet. Microsoft Office Word programmet erbjuder inte samma färgalternativ som ITU använder sig av. Istället valde jag färgalternativet som mest liknade ITU:s gröna färg. Figur 7 visar en av bilderna som jag använde för att skapa en professionell layout. Handboken innehåller totalt sex stycken liknande symboler. Figur 7 visar även gröna färgen som jag använde i handboken. Utöver bilderna och symbolerna innehåller handboken ett citat som lyfts fram på sidan med information om återhämtningsperspektivet. Jag lade till gröna kantlinjer till citatet och till övningarna för att lyfta fram dem. Jag ville skapa en relativt enkel layout för handboken, bl.a. för att göra den mera lockande och mindre komplicerad.

Figur 6. ITU:s logo

Figur 7. Bild på människans hjärna

6 Diskussion och utvärdering

Examensarbetsprocessen har varit lång och krävande för min del. Jag blev överraskad av arbetsmängden som det kvalitativa arbetet kräver. Det var intressant att lära nya saker som t.ex. att intervjua, analysera och rapportera på ett professionellt sätt. Examenarbetets storlek var också en ny utmaning, tidigare hade jag inte utfört ett så omfattande projekt.

Under examenarbetsprocessen gjorde jag två stora projekt, det ena var examensarbetet och det andra projekt till Egentliga Finlands medlingsbyrå som var en del av min praktik. Praktiken hamnade mitt i examensarbetsprocessen. Planeringen av examenarbetsprocessen har flera komponenter. Ett kvalitativt arbete kräver bl.a. en datainsamling, produkt och rapportering. Examensarbetets syfte och riktlinjer bör vara relativt klara redan från första början i ett kvalitativt arbete.

6.1 Examensarbetsprocessen

Examensarbetet har varit en utmanande och givande process. Jag har märkt bl.a. hur viktigt det är att lägga delmål. Åtminstone lika viktigt är det att göra strukturer och att organisera arbetet. Om jag skulle kunna göra några ändringar i examensarbetsprocessen nu efteråt, skulle det vara att göra en bättre förhandsplanering. Jag skulle planera examensarbetets struktur noggrannare. Jag skulle dela examensarbetet i mindre delar, etapper, och göra dem enligt planen.

En bättre tidsplan skulle jag också göra eftersom utfördes inte tidsmässigt på ett ändamålsenligt sätt. Under examenarbetsprocessen har jag bl.a. utfört sista årets praktik som innebar ett stort projekt som var lik examensarbetet. Jag hade inte förväntat mig en så energikrävande praktik. Eftersom jag fokuserade på praktiken och på praktikens slutprodukt,

hann jag inte jobba på examensarbetet. Det var också utmattande att arbeta på två stora projekt samtidigt som dessutom var nästan likadana. Båda hade starkt fokus på utveckling. Trots allt är jag ganska nöjd med examensarbetet och hur hela processen har gått till. I fortsättningen kommer jag att planera långvariga projekt noggrannare. Jag kommer också att lägga flera delmål för att göra projektet enklare att utföra. Examenarbetsprocessen har gett mig flera lärdomar som jag kan använda i fortsatta studier.

6.2 Handboken

Examensarbetets syfte var att utveckla introduktionen och att främja delaktigheten vid ITU. Målet var att skapa en handbok som är praktisk och lättläst. Framför allt skulle handboken vara lockande och användas som en del av introduktionen. Jag anser att handbokens slutliga version har uppfyllt åtminstone en del av kriterierna. Handboken är lättläst och innehåller information som handledarna kan tillämpa i arbetet. Jag utvecklade handboken utgående från respondenternas svar, arbetets teoretiska referensram, uppdragsgivarens och mina egna kriterier samt examenarbetets syfte. Det var utmanande att ta i hänsyn alla aspekter i skapandet av handboken. Tidigare har jag skapat en handbok som tillhörde ett projekt. Då hade jag relativt fria händer jämfört med denna handbok. Jag märkte att det var svårare att skapa en handbok med många styrande faktorer. Handbokens slutgiltiga version nöjer mig. Enligt min åsikt har den en enkel men professionell layout och innehållet är praktiskt för handledarna. Jag kommer att använda handboken som en del av min portfolio i framtida arbetssökning.

Eventuellt skulle jag vilja att innehållet skulle ha ett starkare fokus på handledning och delaktighet. Delaktighet är ett komplext begrepp och därför är det svårt att försöka komprimera begreppet på bara några sidor. Jag tycker att begreppet är skapar möjligheter då det tillämpas på ett ändamålsenligt sätt och att delaktighet kunde implementeras i arbetet som handledare mera än vad det görs i dagens läge, också i andra föreningar än i ITU. Handboken formades enligt bl.a. uppdragsgivarens och respondenternas önskemål och därför kunde innehållet inte enbart bestå av delaktighet. Handboken stöder introduktionen till arbetet som handledare vid ITU. Introduktionen består av olika delar som t.ex. delaktighet, handledning, återhämtningsperspektivet och information om organisationen. Därför var det viktigt att även handboken skulle innehålla information om dessa, och inte enbart kunskap om delaktighet och handledning.

Uppdragsgivaren utvärderade slutprodukten och gav feedback på den, hen var nöjd med handboken och tyckte att den var bra och fungerande. Siivonen tyckte att handboken inte var för lång och att storleken var lämplig. Hen ansåg att handboken var informativ och att innehållet omfattar de mest relevanta sakerna som hör till introduktionen. Listan med olika uppgifter tyckte hen att var användbar. Siivonen tyckte om handbokens sista kapitel med bl.a. information om handledarens ansvarsområden. Uppdragsgivaren gav några mindre förbättringsförslag som jag tog i beaktan i handbokens slutliga utformning. Handboken används nu som en del av introduktionen vid ITU.

6.3 Teori

Arbetets teoretiska referensram består till största del av delaktighet från olika synvinklar. Jag anser att teorin är relevant och omfattande. En sak som jag kunde ha lagt till var information om finansieringen av delaktighetsfrämjande arbete. Flera organisationer inom tredje sektorn får indirekt sina pengar från Veikkaus (Veikkaus, okänd). Vinsterna från Veikkaus går vidare till Social- och hälsoorganisationernas understödscentral (STEA) som beviljar finansiering åt organisationer inom tredje sektorn (Social- och hälsoorganisationernas understödscentral, okänd). Veikkaus får sina pengar från vinsten av olika spelautomater, skraplotter och andra spel (Veikkaus, okänd). Enligt Pekka Sulkunen består spelautomaternas vinst av pengar från fattiga och andra missgynnade som t.ex. patienter inom mentalvården (Lehtinen, 2017). Fattiga finansierar alltså indirekt en stor del av verksamheten i tredje sektorn. Det ger upphov till en debatt som innebär etik och moral. Fattiga bör inte finansiera verksamhet som välsituerade gynnas av, istället borde det vara tvärtom. Jag anser att den nuvarande finansieringen borde vara mera etiskt. Debatten kan vara känslig för många organisationer inom tredje sektorn. Jag har ingen lösning på situationen, eftersom finansieringen innebär en miljard euro, vilket kan vara svårt att ersätta.

Extra förluster i skattningsinkomster lär inte vara önskvärt för staten. Juha Sipiläs regering har gjort flera nedskärningar i offentliga sektorns budget. Antagligen skulle flera nedskärningar krävas om tredje sektorns finansiering skulle ersättas med statens pengar. Jag valde att lämna ut denna aspekt av delaktighet, eftersom den skulle ha krävt en för stor av examensarbetet och därmed tappat sin relevans.

6.4 Sammanfattning

Det finns flera patientföreningar och andra organisationer som önskar ett delaktighetsfrämjande förhållningssätt av sina handledare/arbetare. Delaktighet är ett aktuellt ämne som har visat sig vara betydelsefullt för att främja välmående. Det skulle vara intressant att undersöka ämnet vidare. Fortsättningen kunde t.ex. vara att undersöka samhällspedagogens lämplighet som handledare vid patientföreningar. Enligt mig skulle det vara optimalt att anställa samhällspedagoger vid patientföreningar, eftersom de är experter inom delaktighetsfrämjande arbete. Siivonen var av samma åsikt och tyckte att samhällspedagoger med delaktighetsfrämjande förhållningssätt var mer än önskade vid ITU. Enligt Siivonen var det för många praktikanter och handledare som kom dit för att vårda klienterna. Förhållningssättet som praktikanterna och handledarna kom till föreningen var inte önskvärt, eftersom det stred mot verksamhetens grundprinciper. Jag anser att samhällspedagogen lämpar sig mycket bra som sakkunnig i rehabiliterande föreningsverksamhet. Det vore bra om samhällspedagogen skulle få laglig behörighet som sakkunnig inom denna föreningsverksamhet. Eventuellt kunde detta arbetas vidare på. Därmed skulle samhällspedagogen få en stabil ställning på arbetsmarknaden.

Källförteckning

- Arnoldsson, J., & Moula, A. (2009). Psykiska funktionshinder och socialt arbete - återhämtning, empowerment och kompetens. i A. Moula (Red.), *Empowermentorierat socialt arbete* (ss. 183-213). Lund: Studentlitteratur.
- Cantell, I., Martola, N., Romppanen, B., Sundström, M.-P., Sarantola, A., & Sarantola, T. (2012). *Suomi-ruotsi-suomi-sanakirja* (16. uppl.). Helsinki: WSOYpro.
- Centralförbundet för mental hälsa. (den 18 Maj 2014). Jokainen meistä - Mielenterveyden keskusliiton strategia. Hämtat från http://mtkl.fi/wp-content/uploads/2014/04/MTKL-strategia-2014_nettiin.pdf den 19 Januari 2018
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Euroopan komissio. (November 2014). Valokeilassa Euroopan unionin politiikka: Työllisyys, sosiaaliasiat ja osallisuus. Bryssel. Hämtat från www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiixp7Ev7nZAhUF3CwKHBJWDxMQFggmMAA&url=https%3A%2F%2Feuropa.eu%2Ffile%2F556%2Fdownload_fi%3Ftoken%3DUzqg97Df&usg=AOvVaw3xxlW5hqwhPRBFfQ5Dm4dA den 20 Januari 2018
- Föreningen för mental hälsa i Finland. (den 25 April 2015). Suomen Mielenterveysseuran strategia. Helsingfors. Hämtat från https://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/inline/Organisaatio/suomen_mielenterveysseuran_strategia_vuosille_2016-2020.pdf den 19 Januari 2018
- Gretschel, A. (2008). Nuori - Ei asiakkaaksi, vaan vaikuttamaan nuorisotyön keinoin. i T. Hoikkala, & A. Sell (Red.), *Nuorisotyötä on tehtävä - Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet* (ss. 243-262). Helsingfors: Nuorisotutkimusverkosto.
- Gretschel, A. (2002). *KUNTA NUORTEN OSALLISUUSYMPÄRISTÖNÄ - Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Hämtat från <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13503/9513912868.pdf?sequence=1> den 8 Januari 2018
- Gretschel, A., Kiilakoski, T., & Nivala, E. (2012). Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. i A. Gretschel, & T. Kiilakoski, *Demokratiaoppitunti - Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa* (ss. 9-34). Helsingfors: Nuorisotutkimusverkosto.
- Havercamp, S. M., & Reiss, S. (1998). Toward a Comprehensive Assessment of Fundamental Motivation: Factor Structure of the Reiss Profiles. *Psychological Assessment*, ss. 97-106. Hämtat den 3 April 2018
- Horelli, L., Haikkola, L., & Sotkasiira, T. (2008). Osallistuminen nuorisotyön lähestymistapana. i T. Hoikkala, & A. Sell (Red.), *Nuorisotyötä on tehtävä - Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet* (ss. 217-242). Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

- Hwang, P., & Lundberg, I. (2012). *Grunderna i vår tids psykologi*. (A.-C. Smedler, Red.) Stockholm: Natur & Kultur.
- Institutet för hälsa och välfärd. (den 15 Mars 2016). Strategia. Helsingfors. Hämtat från <https://www.thl.fi/fi/thl/strategia> den 19 Januari 2018
- Institutet för hälsa och välfärd. (den 20 December 2017). Nuorten syrjäytyminen. Hämtat från https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen den 19 Januari 2018
- Isola, A.-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? - Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsingfors: Työ ja hyvinvoinnin laitos. Hämtat från http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1 den 26 Februari 2018
- Juslin, P. (2012). Konnektionism. i P. Hwang, & I. Lundberg, *Grunderna i vår tids psykologi* (ss. 127-129). Stockholm: Natur & Kultur.
- Kauhanen, A., Maliranta, M., Rouvinen, P., & Vihriälä, V. (2015). Työn murros - riittääkö dynamiikka? Helsingfors: Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (Etlä). Hämtat från https://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA_B269_Tyon_murros_kansilla_high_res.pdf den 5 Mars 2018
- Kiilakoski, T., Nivala, E., Ryyänen, A., Gretschel, A., Matthies, A.-L., Mäntylä, N., ... Lundbom, P. (2012). Demokratiaremontin työkaluja. i A. Gretschel, & T. Kiilakoski (Red.), *Demokratiaoppitunti - Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa* (ss. 249-271). Helsingfors: Nuorisotutkimusverkosto.
- Kiiski Kataja, E. (2017). Demokratian vaikeuksista kohti tulevaisuuden osallisuutta. Helsingfors: Sitra. Hämtat från <https://www.sitra.fi/julkaisut/demokratian-vaikeuksista-kohti-tulevaisuuden-osallisuutta/> den 23 Februari 2018
- Kiviranta, V. (den 15 Januari 2018). Niinistö puhui rauhan puolesta – katso ehdokkaan Ylen vaalitentissä pitämä puhe. Yle Uutiset. Hämtat från <https://yle.fi/uutiset/3-10023725> den 18 Januari 2018
- Koivisto, M. (den 8 December 2016). Merkittävä joukko syrjäytymisvaarassa: "Mielenterveysongelmat ovat nuorten kansantauti". Hämtat från <https://yle.fi/uutiset/3-9340436> den 26 Februari 2018
- KonsortioKumppanit & Kuntoutussäätiö. (2013). *Nuorten syrjäytyminen - Tietoa, toimintaa ja tuloksia?* Helsingfors: Tarkastusvaliokunta, Eduskunta. Hämtat från https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2013.pdf den 18 Januari 2018
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. okänd: Studentlitteratur.
- Laakkonen, T. (den 1 April 2017). Miesten syrjäytyminen alkaa jo peruskoulussa – "On jumiuduttu kotiin jopa kahdeksi vuodeksi". Hämtat från <https://yle.fi/uutiset/3-9513404> den 26 Februari 2018

- Lehtinen, T. (den 25 Oktober 2017). Rahapelaaminen on tulonsiirtoa köyhiltä ja mielenterveysongelmaisilta hyväosaisille, väittää uusi tutkimus – ”Peliautomaatteja on kaikkialla, ja ne ovat kaikista pahimpia rosvoja”. Helsingfors: Helsingin Sanomat. Hämtat från <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005421750.html> den 12 April 2018
- Mielenterveyden keskusliitto. (u.d.). 9,3 miljoonaa MTKL:n ja jäsenyhdistysten mielenterveystyöhön. okänd. Hämtat från <http://mtkl.fi/93-miljoonaa-mtkln-ja-jasenyhdistysten-mielenterveystyohon/> den 19 Januari 2018
- Mielenterveyden keskusliitto. (okänd). Mielenterveyspalvelujen kehittäminen. Helsingfors. Hämtat från <http://mtkl.fi/tietoa-mielenterveydesta/ammattilaisille/> den 26 Februari 2018
- Molin, M. (2004). Delaktighet inom handikappområdet -en begreppsanalys. i A. Gustavsson, *Delaktighetens språk* (ss. 61-80). okänd: Studentlitteratur.
- Moula, A. (2009). Inledning. i A. Moula (Red.), *Empowermentorienterat socialt arbete* (ss. 17-26). Lund: Studentlitteratur.
- Niinistö, S. (den 1 Januari 2017). Tasavallan presidentti Sauli Niinistön uudenvuodenpuhe 1.1.2017. Helsingfors: Tasavallan presidentin kanslia. Hämtat från <http://www.presidentti.fi/public/default.aspx?contentid=356336> den 18 Januari 2017
- Shepherd, G., Boardman, J., & Slade, M. (Mars 2008). Making Recovery a Reality. London. Hämtat den 3 September 2017
- Siivonen, E., & Virtanen, P. (den 18 Juni 2017). personlig kommunikation. (S. Stengård, Intervjuare) Åbo.
- Sitra. (den 11 Januari 2018). Marginalisering bland unga dyrt även för samhället. Hämtat från <https://www.sitra.fi/sv/nyheter/marginalisering-bland-unga-dyrt-aven-samhallet/> den 26 Februari 2018
- Social- och hälsoorganisationernas understödscentral. (okänd). STEA. Helsingfors. Hämtat från <http://www.stea.fi/web/sv/stea> den 16 April 2018
- Social och hälsovårdsministeriet. (u.d.). Främjande av delaktighet. Helsingfors. Hämtat från <http://stm.fi/sv/delaktighet> den 19 Januari 2018
- Statistikcentralen. (den 5 Maj 2017). Kommunalval. Hämtat från http://www.stat.fi/til/kvaa/index_sv.html den 13 Januari 2018
- Suomen sosiaalipsykiatristen yhteisöjen keskusliitto ry. (u.d.). Toipumisorientaatio - recovery -menetelmä Suomessa. Hämtat från <https://recovery.fi/> den 2 September 2017
- Tarkastusvaliokunta. (2014). TrVM 1/2014 vp - M 3/2014 vp - Nuorten syrjäytyminen. Helsingfors. Hämtat från <https://www.edilex.fi/mt/trvm20140001> den 25 Februari 2018
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (den 16 Juni 2017). Syrjäytyminen. Hämtat från <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/hyvinvointi/hyvinvointi-ja-terveyserot/syrjaytyminen> den 26 Februari 2018

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (den 19 Januari 2018). Mielenterveyden häiriöiden ehkäisy. Hämtat från <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/opiskelijoiden-mielenterveys/mielen-hyvinvoinnin-edistaminen-oppilaitoksissa/mielenterveyden-hairioiden-ehkaisy> den 26 Februari 2018
- Thomas, N. (2007). Towards a Theory of Children's Participation. *International Journal of Children's Rights* 15 (2007), 199-218. Hämtat från https://www.researchgate.net/publication/270694374_Towards_a_Theory_of_Children%27s_Participation den 15 Januari 2018
- Valtioneuvoston kanslia. (den 29 Maj 2015). Ratkaisujen Suomi - Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma . Helsingfors. Hämtat från http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netiti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82 den 27 Januari 2018
- Veikkaus. (okänd). Mihin Veikkauksen pelien tuotto käytetään. Helsingfors. Hämtat från <https://www.veikkaus.fi/fi/yritys#!/avustukset/avustuskohteet> den 12 April 2018
- Veikkaus. (okänd). Pelipaikat ja pelit. Helsingfors. Hämtat från <https://www.veikkaus.fi/fi/yritys#!/yritystietoa/pelipaikat-ja-pelit> den 12 April 2018
- Vilka, H., & Airaksinen, T. (2003). *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Helsingfors: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Världshälsoorganisationen. (2003). Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa. Stockholm: Socialstyrelsen. Hämtat från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/10546/2003-4-1.pdf> den 29 Mars 2018

Frågeformulär för praktikanter och handledare

Haastattelu

Nimi:

Ikä:

1. Minkälainen koulutus sinulla on (mitä opiskelet)?
2. Minkälainen työkokemus sinulla on entuudestaan?
3. Mikä sinun työnimike Turun Mielenterveysyhdistys ITU ry:ssä oli?
4. Kuinka monta työntekijää siellä oli?
5. Oliko organisaatiossa henkilöä, joka vastasi perehdytyksestä työtehtäviisi?
6. Minkälainen suhde sinulla oli yhdistyksen hallitukseen?
7. Minkälaisia sinun työtehtäväsi olivat?
 - a. Työskentelitkö ryhmien tai yksittäisten henkilöiden kanssa?
8. Minkälainen työsopimus sinulla oli? (määräaikainen, vakituinen, osa-aikainen jne.)
9. Minkälaista ammattitaitoa tarvitsit työssäsi?
10. Kuinka pitkä työsuhteesi oli?
11. Minkälaisen kohderyhmän kanssa teit töitä?

12. Minkälainen perehdytys sinulla oli työtehtävääsi?

13. Missä muodossa perehdytys tapahtui? (ohjeistaminen työn ohessa, käsikirja)

14. Puuttuiko perehdytyksestä mielestäsi jotain? Jos puuttui niin mitä?

15. Mitä tunteita ensimmäinen kuukausi töissä herätti sinussa?

16. Tuliko työssäsi vastaan yllättäviä tilanteita tai asioita joihin et ollut valmistautunut?

17. Oliko joitain asioita, jotka tuntuivat erityisen hankalilta ensimmäisen työkuukauden aikana?

18. Minkälainen on sinun mielestäsi hyvä perehdytys työtehtäviin?
 - a. Miten olisit muokannut perehdytystäsi?
 - b. Mitä siihen olisi voinut lisätä?

19. Mitkä osa-alueet kuuluvat hyvään perehdytykseen?

20. Muuta lisättävää:

Frågeformulär för ITU:s medlemmar/klienter

Haastattelu

Sukupuoli:

Ikä:

1. Onko sinulla jokin ammatti? Mikä se on? Millaisissa tehtävissä olet toiminut? Missä ja milloin?
2. Jos mietit (itun ohjaajia) Päiviä ja Eevaa, niin oletko joskus itse tehnyt vastaavanlaista työtä? Missä?
3. Ovatko Päivi tai Eeva ohjanneet sinua ITUssa tai onko sinulla kokemusta ohjattavana olemisesta jossakin muualla?
4. Muistele jotakin tilannetta, jossa olet ollut tyytyväinen saamaasi ohjaukseen. Kerro siitä. Mikä vaikutti siihen, että olit tyytyväinen? / Muistele jotakin tilannetta, jossa saamasi ohjaus ei ole ollut onnistunut. Kerro siitä. Mikä vaikutti siihen, että olit tyytymätön?
5. Oletko työskennellyt vapaaehtoisena itussa?
6. Jos et, niin miksi et? (ei vastaaja voi lopettaa haastattelun tähän, kirjaa ei-vastausten määrä ja syyt).
7. Miksi vapaaehtoistyö itussa kiinnostaa sinua? Mitä olet kokenut saavasi vapaaehtoistyöstä?
8. Minkälaisissa tehtävissä olet itussa työskennellyt?
 - Kohtaamispaikan isäntä/emäntä (=kassa)
 - kokki (=ruoanlaitto)
 - tilojen huolto (=siivous)
 - Tovin aulaemäntä/isäntä
 - ryhmän vetäjä (mikä ryhmä)
9. Kuka/ketkä auttoivat sinua oppimaan tehtävän? Miten? Onnistuiko opastus? Miksi? Jos ei, niin miksi? Millaista apua olisit toivonut tehtävän opettelemiseen?

10. Jäikö jotakin kysymättä? Haluaisitko kertoa vielä jotakin?